Stanisław Pawłowski
(1882–1940)

Wstęp

Utworzenie Uniwersytetu w Poznaniu w latach dwudziestych ubiegłego wieku, niewątpliwie było wielkim wydarzeniem o charakterze politycznym, społecznym i naukowym w życiu Wielkopolan. Koncepcja organizacji Uniwersytetu łączyła Wielkopolan, sprzyjała dyskusji wokół problemów tożsamości narodowej, właściwego rozumienia patriotyzmu, mobilizowała do konkretnych działań, budziła życie kulturalne i naukowe tego regionu. Wielokrotnie podejmowane starania o własny Uniwersytet zakończyły się sukcesem. Możliwość organizacji tak bardzo upragnionego Uniwersytetu nakładała także obowiązek integracji społeczności Wielkopolski na fundamencie nauki i kultury zachodniej Europy.

Przyszły rektor Wszechnicy Piastowskiej prof. Heliodor Święcicki na początku 1919 r. przekazał zaproszenie prof. Stanisławowi Pawłowskiemu do zorganizowania Katedry Geografii w powstającym Uniwersytecie Poznańskim. Zaproszenie zostało przyjęte. Pracowity, utalentowany, bardzo twórczy naukowo profesor Uniwersytetu Lwowskiego z wielką energią, niezwykłym zaangażowaniem organizował z powodzeniem poznański ośrodek geograficzny. Wyrazem uznania autorytetu naukowego i talentu organizacyjnego Stanisława Pawłowskiego było powierzenie mu przez społeczność akademicką funkcji rektora na rok akademicki 1932/1933.

Pamięć o prof. Stanisławie Pawłowskim jest ciągle żywa w polskim piśmiennictwie geograficznym, szczególnie zaś w różnej formie w poznańskim ośrodku geograficznym oraz w kolejnych zespołach rektorskich Uniwersytetu Poznańskiego. Wspominając prof. Pawłowskiego, mamy na uwadze uczonego o randze światowej, wielce zasłużonego w rozwoju geografii w Polsce, a szczególnie poznańskiego ośrodka geograficznego, odpowiedzialnego rektora Uniwersytetu Poznańskiego.

Od początku mojej pracy zawodowej (1961 r.) na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu prowadziłem badania naukowe w atmosferze pamięci o Stanisławie Pawłowskim, przekazywanej przez jego ucznia, a mojego wspaniałego nauczyciela prof. Bogumiła Krygowskiego. Pamięć ta to przede wszystkim kreślone cechy osobowości naukowej, dydaktycznej, patriotycznej Stanisława Pawłowskiego, które staram się przekazywać swoim uczniom, studentom, a także na forum ogólnopolskim.

Działalność naukowa, dydaktyczna, społeczna i organizacyjna prof. Pawłowskiego przedstawiona jest w publikacjach o różnym stopniu dokładności[1]. Należy wymienić opracowania okolicznościowe wydane pod redakcją Bolesława Olszewicza (1968), w którym rektor UAM prof. Gerard Labuda[2] ukazuje sylwetkę Stanisława Pawłowskiego jako rektora Uniwersytetu Poznańskiego, a także przez jego uczniów; wyeksponowane zostały cechy osobowości i indywidualność naukowa profesora. Szczególne miejsce w literaturze biograficznej zajmuje opracowanie prof. Zbigniewa Pawłowskiego (2006, 2014) – syna Stanisława. Opisane zostały w nim wszystkie przejawy działalności Stanisława Pawłowskiego. W swoich poszukiwaniach oparłem się na studium jego prac naukowych, artykułach o charakterze biograficznym, materiałach archiwalnych, jak również na bezpośrednim przekazie jego uczniów, Profesorów: Marii Czekańskiej, Mieczysława Dorywalskiego, Anny i Jana Dylików, Rajmunda Galona, Bogumiła Krygowskiego i Stanisławy Zajchowskiej oraz syna Zbigniewa Pawłowskiego. Winny jestem wdzięczność wymienionym osobom, a Profesorowi Zbigniewowi Pawłowskiemu za udostępnienie wielu cennych materiałów.

---

[1] M. Czekańska, *Szkoła polska w pracach Prof. Stanisława Pawłowskiego*, „Rocznik Jasielski" 2, 1970/71, s. 17–28; A. Dzięczkowski, *Pawłowski Stanisław*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 25/3, Wrocław 1980, s. 513–516; A. Kostrzewski, *Stanisław Pawłowski 1 IX 1932–31 VII 1933*, [w:] *Poczet rektorów Almae Matris Posnaniensis*, red. T. Schramm, Poznań 2004, s. 93–99; tenże, *Studia krajoznawcze w badaniach Profesora Pawłowskiego*, [w:] *Dziedzictwo narodowe w regionie*, red. M. Chudy i in., Poznań 2006, s. 43–49; tenże, *Profesor Stanisław Pawłowski – uczony i patriota*, [w:] *Pamiętamy... Geografia polska w okresie II wojny światowej*, red. A. Jackowski, A. Michno, Kraków 2010, s. 147–153; *Stanisław Pawłowski. Geografia przedmiot badań, nauczania i zastosowań praktycznych*, red. A. Kostrzewski, I. Piotrowska, Poznań 2010; *Stanisław Pawłowski. W dwudziestą piątą rocznicę zgonu (1940–1965)*, red. B. Olszewicz, Warszawa 1968; *Prof. dr phil. Stanisław Pawłowski 1882–1940. Dębowczanin. Geograf i nauczyciel. Profesor i rektor Uniwersytetu Poznańskiego*, wyd. 1, Poznań 2006 oraz wyd. 2 Poznań 2014.

[2] G. Labuda, *Przemówienie ku czci Stanisława Pawłowskiego w imieniu Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk*, [w:] *Stanisław Pawłowski. W dwudziestą piątą rocznicę zgonu...*, s. 20–24.

*

Koncepcja napisania niniejszej książki powstała z inicjatywy Rektora Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu Profesora Bronisława Marciniaka, któremu serdecznie dziękuję za powierzenie mi tego obowiązku, który przyjąłem jako ważne zobowiązanie dla mojego Uniwersytetu.

Bardzo serdecznie dziękuję Profesorowi Zbigniewowi Pawłowskiemu za dyskusję i wszystkie udostępnione wartościowe materiały.

Wdzięczny jestem recenzentowi pracy Profesorowi Przemysławowi Hauserowi za poczynione uwagi. Serdeczne podziękowanie kieruję do Pań z Biblioteki Wydziału Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM – mgr Iwony Ludwiczak, a szczególnie mgr Wandy Stępskiej za nieocenioną pomoc w zgromadzeniu materiałów archiwalnych i przygotowaniu pracy do druku. Dziękuję serdecznie inż. Jackowi Zwolińskiemu za wielką pomoc w przygotowaniu rycin i fotografii.

Bardzo serdecznie dziękuję dziekanowi Wydziału Nauk Geograficznych i Geologicznych Profesorowi Leszkowi Kasprzakowi za okazywaną przychylność w trakcie realizacji niniejszej pracy.